

КОНСПЕКТ

за конкурс за главен асистент към Филиала при НАИМ-БАН в Шумен
на тема: АРХЕОЛОГИЯ НА РАННОТО СРЕДНОВЕКОВИЕ (VIII-XI в.)

- 1. Средновековната археология в България.** Периодизация и основни характеристики. Етапи в развитието, проучвания и проблеми.
- 2. Културно развитие в българските земи на границата между Античността и Средновековието.** Формиране на старобългарската култура - култура на елита и култура на обикновеното население.
- 3. Плиска.** История и съвременно състояние на археологическите проучвания. Плиска като селищна и културна агломерация – историческа топография, периодизация и хронология.
- 4. Плиска.** Фортификация и селищна структура – Външен и Вътрешен град, Цитадела.
- 5. Плиска.** Основни паметници на гражданската и култова архитектура. Масовото жилище.
- 6. Кабиюк и погребално-поменалните комплекси в Плисковското поле.** История и състояние на археологическите проучвания.
- 7. Мадара.** Основни паметници и тяхната характеристика. Проучванията, периодизация и хронология.
- 8. Велики Преслав.** История и съвременно състояние на археологическите проучвания. Периодизация и хронология. Фортификация и градоустройствен облик.
- 9. Велики Преслав.** Светска архитектура. Основни паметници. Етапи на проучване и хронология.
- 10. Велики Преслав.** Църковно и манастирско строителство през IX-X в. – традиции и особености.
- 11. Аулт на хан Омуртаг при с. Хан Крум.** История на проучванията и периодизация.
- 12. Дръстър (Силистра).** История и съвременно състояние на археологическите проучвания. Периодизация и хронология. Фортификация и градоустройствен облик.
- 13. Некрополи и погребални обреди в Първото българско царство.** Периодизация и хронология.
- 14. Приложни занаяти и техните изделия.** Етапи в развитието, проучвания и проблеми. Традиции и влияния. Занаятчийски и художествени производства.

15. Битовата керамика в българските земи през Ранното средновековие (VII-XI в.). Състояние на изследванията. Постижения и проблеми в типологическата характеристика на материала.

Препоръчителна литература:

Абоба-Плиска. Материали для болгарских древностей. (=ИРАИК, т. X, 2005).

И. Акрабова-Жандова. Преславската рисувана трапезна керамика. – В: Преслав, II, 1976, с. 62-80.

Ж. Аладжов. Златна апликация с клетъчен емайл от Велики Преслав. – В: Преслав, V, 1993, с. 117-121.

Аладжов, А., Я. Димитров, Ст. Стаменов, В. Стаменова, Х. Стоянова, Ст. Иванов, Ст. Стойчев. Археологическа карта на Плиска. София, 2013.

Ст. Ангелова. Средновековен некропол край южната стена на Дръстър (Силистра). – Годишник на Софийския университет–Исторически факултет, 86, София, 1995, 59-103.

С. Ангелова. Славянска култура. – В: Древни култури. Благоевград, 1997.

Ангелова, Ст. Местни традиции във формирането на битовата керамика в Североизточна България през VII – X в. – ГСУ, ИФ, 77, 1989, 71-118.

М. Аспарухов. Средновековни пръстени от Историческия музей в Плевен. – Известия на музеите от Северозападна България, 15, 1989, 9-31.

Г. Атанасов. Крепостта на Дуросторум-Доростор-Дръстър върху дунавския бряг в Силистра. (The Castellum od Durostorum-Dorostol-Drastar on the Bank of the Danube in Silistra). Силистра, 2013, 40 стр, 51 обр.

Г. Атанасов. Дръстър (Силистра) и дунавската резиденция на българските ханове през първата половина на IX в. (Drastar (Silistra) and the Danube residence of the Bulgarian khans during the first half of the 9th c.). – Археология, 1, 2012, с. 28-45.

Г. Атанасов. Дръстър и патриаршията на Първото българско царство (Drastar Patriarcat et le Premier Empire bulgare). – Дуросторум-Дръстър-Силистра. Силистра, 1988, с. 137-143

Г. Атанасов. Нови данни за двореца на хан Омуртаг в Дръстър (Силистра) (= υπέρφυμον ὄκον ἰς τόν Δανούβην). (New data on the palace of Khan Omurtag from Drastar (Silistra) (= υπέρφυμον ὄκον ἰς τόν Δανούβην). - В: Трети международен конгрес по българистика. София 2013.

Г. Атанасов, Етнодемографски и етнокултурни процеси по Добруджанското Черноморие през Средновековието. – ИПр., 2, 1996.

Т. Балабанов. Жилища покрай северната и източната крепостни стени на Плиска. – В: Плиска-Преслав, 5, 1992, 146-169.

Т. Балабанов. Селище в югозападната част на Външния град на Плиска. – В: Плиска-Преслав, 10, 2004, 101-168.

Ст. Бонев. Царският дворец във Велики Преслав. площадът с фиалата. (IX-XIV в.). Велико Търново, 1998.

Ст. Бонев. Южната стена на Преславския аул и въпросът за хронологията на преславското крепостно строителство. – В: Плиска-Преслав, 6, 1995, с. 101-108.

Ст. Бонев. За архитектурния облик на прабългарските храмове.- ППИК, 1, 1989, 328-337.

Ст. Бонев. Велики Преслав. – В: Материали за картата на средновековната българска държава (територията на днешна Североизточна България). Плиска-Преслав, 7, Шумен, 1995, 175-189, №№ 133-212.

Ст. Бонев. Архитектурен комплекс в Преслав. – Преслав, 4, 1993, 56-78.

Ст. Бояджиев. Българската архитектура през VII-XIV в. Том първи. Дохристиянска архитектура. София, 2008.

Ст. Ваклинов. Формиране на старобългарската култура. София, 1977.

М. Ваклинова, И. Щерева, С. Горянова, М. Манолова-Войкова, П. Димитров. Владетелската църква на Велики Преслав. – В: Археология 2003, 4, с. 30-40.

М. Ваклинова, И. Щерева, Сн. Горянова. Преславският дворец след Станчо Ваклинов. В: Проф-д.и.н. Станчо Ваклинов и българската средновековна култура. Велико Търново, 2005.

Д. Василева. Дворцовият комплекс на Велики Преслав (архитектурно-строителни проучвания и реконструкция). – В: Известия на българското историческо дружество, 37, 1985, с. 5-26.

Василева, Д. Основите на монументалните паметници от Първата българска държава. Архитектурата на Първата и Втората българска държава, С., 1975, 283-313.

Ж. Въжарова. Славяни и прабългари (по данни от некрополите от VI-XI в. на територията на България). София, 1976, 447 с.

Л. Дончева-Петкова, К. Апостолов, В. Русева. Прабългарският некропол при Балчик. София, 2016.

П. Георгиев, Ст. Витлянов. Архиепископията-манастир в Плиска, София 2001.

Георгиев, П. Мартириумът в Плиска и началото на християнството в България. С., 1993.

Георгиев, П. Манастирска баня в Преслав. – Преслав, 3, 1983, 81-89.

П. Георгиев. Големият езически храм в Плиска.- ППИК, 1, 1989, 338-354.

П. Георгиев. Кръглата дървена постройка в Плиска (Принос към изучаването на българския дворцов церемониял от началото на IX век).- ППИК 3, 1997, 296-312.

П. Георгиев. Селищната структура на Абоба-Плиска.- Археология, 2000, 3-4, 16-30.

П. Георгиев. За хронологията и характера на дървеното строителство в Плиска.- ИИМ Шумен 10, 2002, 73-85.

П. Георгиев. Периодизация на дървеното строителство в Плиска.- В: *Традиции и приемственост в България и на Балканите през Средните векове*. В. Търново, 2003, 83-93.

П. Георгиев. Хинтерландът на Абоба-Плиска: пътни комуникации, селищни и военни средища.- В: Eurika. In honorem L. Donchevae-Petkovaе. София, 2009, 333-353.

П. Георгиев. Големият дървен строеж в резиденцията на Плиска – предназначение и хронология.- В: ИНАИ ХLI, 2013 (In honorem Георги Кузманов), 495-519.

П. Георгиев, Ст. Витлянов. *Архиепископията-манастир в Плиска*, София 2001.

П. Георгиев, Я. Димитров. Проучвания на дървеното укрепление в Плиска през 2004 г. - *Археология*, год. XLV, кн. 3-4, 2004 г., АИМ при БАН, София, 2004, ISSN: 0324-1203, с. 112 – 113.

П. Георгиев, Ст. Иванов. „Вътрешното“ землено укрепление на Плиска (краят на VIII – началото на IX в.) (проучвания 2000-2006 г.).- Плиска-Преслав, 11, 2015, 49-90.

В. Григоров. Метални накити от средновековна България (VII-XI в.) – В: Дисертации, том 1, 2007.

В. Григоров. Крепостта Красен до Панагюрище. – Разкопки и проучвания. XL, 2010.

В. Григоров. Дискусия за прехода между Античността и Средновековието и за хронологичните рамки на „средните векове“. – *Археология*, 2012, 2, 54-65.

В. Григоров. Накити в България и Великоморавия от IX-X в. (византийски културни влияния. – *Bulgarian e-Journal of Archaeology*, 3.1/2013, 99-120.

В. Григоров, Л. Тодорова. Статистическо изследване на битовата керамика от обект „Дворцов център – изток“ в Плиска (първи етап). – *Bulgarian e-Journal of Archaeology*, 4.1/2014, 1-34.

В. Григоров. Керамичен комплекс от Плиска. – В: Плиска-Преслав, 11, София, 2015, 115-148.

Димитров, Д. Ил. Номадската керамика в Североизточна България. – ИИМВ, XI (XXVI), 1975, 37- 58.

П. Димитров. Преславският аул в контекста на строителните традиции на Първото българско царство. LAUREA. In honorem margarita Vaklinovae (Книга I), София 2009.

Я. Димитров. Църква и некропол във Външния град на Плиска (края на X–XI в.). – В: Плиска-Преслав, 7, 1995, с. 42-70.

Димитров Я. Наблюдения върху топографията и устройството на християнските гробове в Плиска..- В: Бог и цар в българската история (под ред. на Т. Тотев, К. Вачкова, М. Тихова, Д. Добрев, П. Георгиев), ШУ «Епископ Константин Преславски», Изд. «Хр. Г. Данов», Пловдив, 1996, ISBN: 954-577-019-8, с. 86 – 93.

Димитров, Я. Керамиката от разкопките на руската експедиция (1977-1980, 1983 г.) в Плиска. – Плиска-Преслав, 10, Изд. «Зограф», Варна, 2004, 169-178.

Димитров, Я. Към характеристиката на светлоглинената и червеноглинената керамика на бързо колело от VIII-IX в. в Плиска. - *Проблеми на прабългарската история и култура*, 4-2, София, 2007, 61-94.

Димитров Я. Цитаделата на Плиска. – В: Игнатовски Д., Аврамова, В, Петров И. (ред.) Шуменска област. Енциклопедия, Изд. „Захарий Стоянов“, София, 2011, ISBN: 978-954-09-0627-0, с. 838 – 841.

Димитров, Я. Два новооткрити обекта от раннобългарското средновековие (VIII-IX в.) в землището на град Каспичан.- В: *Град на хилядолетия*. Каспичан, 2014, 84-92.

Димитров Я., Хр. Стоянова. Жилища в източната част на т.нар. Цитадела в Плиска (разкопки през 1995-1996 г.). – В: В. Йотов, В. Павлова (съст.) *Българските земи през средновековието (VII – XVIII в.)*. Международна конференция в чест на 70-годишнината на проф. Александър Кузев, Варна 12 – 14 септември 2002 г.), РИМ-Варна, AMV, III/ 2. «Абагар АД», Велико Търново, 2005, 121-134.

С. Дончева. Базиликите от Първото българско царство. Архитектурен облик. Фабер, В. Търново, 2003.

С. Дончева. Кръстокуполните църкви в Първото българско царство. В. Търново, 2008, 370 с.

Ст. Бонев, С. Дончева. Старобългарски производствен център за художествен метал при с. Новосел, Шуменско. В. Търново, 2011, (съавт. Ст. Бонев).

С. Дончева. Калъпи и матрици от българското средновековие (IX-XIV в.). В. Търново, 2015, 213 с.

Л. Дончева-Петкова. Българска битова керамика през ранното средновековие. София, 1977, 223 с.

Л. Дончева-Петкова. Одърци. Некрополи от XI век. Том 2, София, 2005.

Л. Дончева-Петкова. Средновековните кръстове-енколпиони от България. София, 2011.

Л. Дончева-Петкова, К. Апостолов, В. Русева. Прабългарският некропол при Балчик. БАН Марин Дринов, 2016

Иванова-Мавродинова, В. За украсата на ръкописите от Преславската книжовна школа. – В: Преслав, 1, 1968, 80-124.

Изкуство и култура на средновековната българска държава. Каталог. София, 1977.

М. Инкова. Кръстовете от Якоруда. София, 2011.

В. Йотов. Въоръжението и снаряжението от българското средновековие (7-11 век). Абагар, 2006.

Й. Йотов. Бележки върху т.н. „амулет-кончета с мъжка глава“. Плиска-Преслав 11, София 2015.

В. Йотов, Г. Атанасов. Скала. Крепост от X-XI век до с. Кладенци, Тервелско. 1999.

Н. Мавродинов. Проучвания върху старобългарското изкуство. – ГНМ, VI, 1936, 363-368.

Н. Мавродинов. Старобългарското изкуство. Изкуството на Първото българско царство. С., 1959.

В. Мавродинова. Културата и изкуството през времето на Първата българска държава.–В: История на българското изобразително изкуство, Т.1, С., 1978.

Мадарският конник. Проучвания върху надписите и релефа. София, 1956.

М. Манолова. Към въпроса за разпространението на белоглинената византийска трапезна керамика в българските земи от края на VIII до края на XII в. – В: Археология, 2000, 1, с. 1-15.

Миятев, К. Преславската керамика. София 1936.

К. Миятев. Архитектурата в Средновековна България. София, 1965.

Д. Овчаров, Н. Овчаров, Ж. Аладжов. Големият царски дворец във Велики Преслав, Т.1, С., 1991.

В. Плетньов. За датировката на ранносредновековните прорезни накрайници или висулки. – В: Иванка Акрабова-Жандова. In memoria. София, 2009, 103-119.

В. Плетньов, К. Тотев. Бронзова матрица със светци-войни от Варненския музей. – ИНМВ, (38-39), 2002-2003, 396-405.

Д. Рабовянов. Извънстоличните каменни крепости на Първото българско царство (IX – началото на XI век). (Дисертации, том 5), София, 2011, 308 с.

Рашев Р. Керамични съдове от подземния ходник на Крумовия дворец в Плиска. – Плиска-Преслав, 10, 2004, 61-100.

Р. Рашев. Българската езическа култура VII-IX в. София, 2008.

Р. Рашев. Ранносредновековни двойни печатчета-амулетни. Археология 2, 1988.

Рашев Р., Я. Димитров. Плиска. 100 години археологически разкопки, Изд. "Светлана", Шумен, 1999.

Рашев, Р., Ст. Станилов, Ст. Стойчев. Кабиюк. Ранносредновековен могилен комплекс. София, 2014.

Ст. Станилов. Художественият метал на Българското ханство на Дунав VII-IX в. София, 2006.

Ст. Станилов. Бележки към въпроса за елитарната култура на Българското ханство на Дунава.- Средновековният човек и неговия свят. Сборник в чест на проф. д.и.н. Казимир Попконстантинов. Велико Търново, 2014.

Станилов Ст., Я. Димитров, Иг. Янкулов. Проучване на селището, югоизточно от Вътрешния град на Плиска. - Проблеми на прабългарската история и култура, 2, 1991, 124-137.

Тодорова, Ев. За производството на амфори през средновековието. – В: *Оттука започва България. Материали от Втората национална конференция по история, археология и културен туризъм „Пътуване към България”, Шумен 14-16.05.2010 година.* Университетско изд. „Епископ Константин Преславски”, Шумен, 2011, 446-458.

К. Тотев, В. Плетньов. Византийско изкуство. Християнски реликви от Варненско XI–XIV век. Варна, 2011.

Т. Тотев, П. Георгиев. Нови данни за облика на някои манастири в Плиска и Преслав. – В: *Българско средновековие. Българо-съветски сборник в чест на 70-годишнината на проф. Иван Дуйчев*, София, 1980, 130-136.

Т. Тотев, Ст. Станилов. Граждански постройки на левия бряг на р. Тича в Преслав. - Известия на Народния музей - Шумен, V, 1972, 57-76.

Т. Тотев, К. Тотев. Разкопки на манастира „Св. Пантелеймон” в Патлейна. – В: АОР през 1989 г. XXXV Национална конференция по археология. Кюстендил, 1990, 148.

Т. Тотев. Манастирът в Тузлалъка – център на рисуваната керамика през IX–X в. [Разкопки и проучвания, 8]. София, 1982, 79 с.

Т. Тотев. Преславското съкровище. – Известия на Народния музей-Варна, 22 (37), 1986, 83-108.

Т. Тотев. Керамичната икона в средновековна България. София, 2001

Н. Чанева-Дечевска. Църкви и манастири от Велики Преслав. София, 1980.

Т. Чобанов. *Свещените дворци на българските канове.* София, 2008.

A. Aladzhov. The Byzantine Empire and the establishment of the early medieval city in Bulgaria. - In: Falko Daim und Jörg Drauschke (Hrsg.). *Byzanz – das Römerreich im Mittelalter. Monographien des RGZM Band 84 Teil 3 Peripherie und Nachbarschaft.* Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, Mainz 2010, ISBN 978-3-88467-155-9; ISSN 0171-1474, pp. 113 – 158.

Atanasov, G. Durostorum - Dorostol – Drastar – Silistra. The Danubian Fortress (4th - 19th c.). – In: *Corpus of Ancient and Medieval Settlements in Bulgaria, Vol. 2, Thracian, Greek, Roman and Medieval Cities, Residences and Fortresses.* Sofia, 2014, 493-587.

Dimitrov, J. Zur historisch-topographischen Pliska einhundert Jahre nach den ersten Ausgrabungen.- In: *Post Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium, Vol. 2, Byzantium, Pliska, and the Balkans*, Ed. by J. Henning, 2, „Walter de Gruyter“, Berlin-New York, 2007, ISSN: 1862-1139, c. 253 – 271.

Doncheva-Petkova, L. Eighth- and ninth-century pottery from the industrial quarter of Pliska, capital of the early medieval Bulgarian kingdom. – In: *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium Vol. 2. Byzantium, Pliska, and the Balkans*, Ed. by Joachim Henning. Walter de Gruyter · Berlin · New York, 2007, 293-313.

Fiedler, U. *Studien zu Graberfeldern des 6. bis 9. Jahrhunderts an der unteren Donau.* - Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie 11. Bonn, 1992.

U. Fiedler. Bulgars in the Lower Danube region. A survey of the archaeological evidence and of the state of current research. – *East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450-1450 (Gen. Ed. Curta, F.), V, 2. The Other Europe in the Middle Ages. Avars, Bulgars, Kazars, and Cumans.* (Ed. F. Curta, Kovalev, R.). Leiden-Boston 2008, 151-236

Grigorov V., J. Dimitrov. New Data about Pottery Production in the 9th - 10th centuries in Pliska (Capital of the First Bulgarian Kingdom). – In: *Bulgarian E-Journal of Archaeology/ Българско е-списание за археология*, 3, 2013, ISSN: 1314-5088, c. 121 – 135.

Petrova, V. The early medieval yellow pottery from Pliska, Bulgaria: the question of its provenance and the problem of its origin. – In: *Post-Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium Vol. 2. Byzantium, Pliska, and the Balkans*, Ed. by Joachim Henning. Walter de Gruyter · Berlin · New York, 2007, 315-340.

Stanilov S., J. Dimitrov. Ein früherer Haustypus in der Siedlung südöstlich der Inneren Stadt von Pliska. – In: *Post Roman Towns, Trade and Settlement in Europe and Byzantium, Vol. 2, Byzantium, Pliska, and the Balkans*, Ed. by J. Henning, 2, „Walter de Gruyter“, Berlin-New York, 2007, ISSN: 1862-139, c. 403 – 415.